

En hundraårig bokhandel

12-10-78

Den välkända Herman Anderssons bokhandel i Karlstad kan i dessa dagar blicka tillbaka på ett helt sekels existens!

Att en detaljhandel ännu består efter så lång tid och inom samma familj är närmast exceptionellt.

Herman Anderssons bokhandel startades, vill jag säga, under en "lycko-stjärna". Men, därmed inte menat enbart symboliskt. Ty, i det år 1869 färdigbyggda Frimurarehuset, där bokhandels första lokal var och där Herman Anderssons fortfarande finns, så fanns en stor, glänsande stjärna belyst av gasljus ovanför Frimurarelogens entré.

Då man vill skriva om en affärsrörelse så är det givetvis om "människorna bakom verket" som man närmast vill tala om. Om dem som grundat och drivit företaget från dess början.

Så börjar jag att tala om en familj Andersson på Grufvån i Grums socken. Där föddes sonen Nils Herman den 5 maj år 1862. Familjen flyttade efter några år till egendomen Venersviks herrgård i Ölme socken, närmaste granne till Gustavsvik nära Kristinehamn. Där växte barnen upp, sonen Herman och hans syskon. Som brukligt var i gamla tider, så anställdes på större gårdar en informator för att läsa med husets barn. Så skedde även på Venersvik och informatorn hette Anders Elis Jeurling. Ären gick och det blev dags för Herman på Venersvik att prova in på läroverket i Karlstad och detta var år 1873. Den unge informatorn och husets dotter hade fattat tycke för varandra och "Juv musik" uppstod och bröllopet mellan dem ståndade. A E Jeurling bestämde sig för att, som gift, starta en bok- och pappershandel i värmlandsmetropolen Karlstad. Så skedde också.

Frimurarelogen hade låtit inreda två affärslokaler i botenvåningens östra del. Det blev butikskalender närmast nuvarande Wermlands Enskilda Banks magnifika byggnad som herr Jeurling hyrde och där han öppnade sin bok-, musik- och pappershandel år 1878. Wermlandsbanken hade förr sina lokaler i Telegrafverkets hus på Älvgatan.

Vägg i vägg med bokhandeln var en manufakturaffär som hette Sifren och Palmgren. Denna affär gick över i handlande A G Lidmans ägo och bytte då namn. Därefter kom manufakturaffären i handlande Arvid Söderströms ägo. På västra sidan av Frimurarelogens entré fanns i gamla tider inga butikskalender. Där var istället matservering och café i såväl hörnlokalen som i utrymmena åt Västra Torggatan. Åtskilliga år längre fram i tiden försvann restaurangrörelsen och lokaliteterna delades upp i tre butiker. Med ingång från Västra Torggatan i Frimurarehuset fanns Ekwurtzels manufakturaffär och C J Svensons bosättningsaffär. Och i hörnlokalen... "Adors hämböjor"...

mode-affär", som innehas av de driftiga systarna Amanda och Hulda Adler. Dessa nu uppräknade firmor var alltså "grannar" till bokhandeln.

● Slutade skolan

Men nu till jubilerande Herman Anderssons. Som 17-åring började Herman Andersson sin merkantila bana hos sin sväger A E Jeurling. Herman brydde sig alltså inte om att fullfölja skolgången till studentexamen. A E Jeurling var en mångfrestare och arbetade på Karlstads-Tidningen. Hans häg stod mera till tidningsmannabågen och familjen Jeurling bröt upp från

Herman Andersson

Karlstad och flyttade till Visby, där han startade en tidning. Men han hade större vyer och flyttade senare till huvudstaden, där han startade Stockholms-Tidningen, som blev en nog så populär tidning. Tanken går till ett parallellfall och det är Hjalmar Pettersons bokhandel smet över torget. Även Hjalmar Petterson flyttade från Karlstad och startade, tillsammans med en bror, Beijers bokförlag som senare gick upp i "Jätten Bonniers".

I familjen Hermanssons ägo finns bevarat en cirkulärskrivelse som jag tagit del av. Där står, undertecknat i oktober 1884, att Anders Jeurling denna månad överlämnat sin Bok-, Musik- och Pappershandel till sin sväger och mångårige biträde Herman Andersson. Jeurling skriver, i av mig förkortade ordalag, att han hoppas att bokhandels nye ägare skall få odelat förtroende genom sin soliditet, arbetsamhet och ordentlighet. Bland övriga "familjepapper" fick jag se ett skolebrev från år 1879 för ynglingen Nils Herman Andersson, undertecknat av rektor Johan Wallinder vid Karlstads högre allmänna läroverk. Där står att Herman Andersson i sitt leverne ådagalagt ett mycket gott uppförande!

● Många artiklar

Herman Anderssons bokhandel sålde inte bara böcker och pappersvaror utan även musikinstrument och noter. Det var en mängd artiklar att

köpa in och hålla ordning på för den 22-årige, unge affärsinnehavaren. Kunden trivdes i denna bokhandel där alltid den största artighet rått. Även de allra yngsta årgångar av barn bemöttes med stor vänlighet hos Herman Anderssons.

Det var en stor sak för ett barn att själva få inhandla sin griffeltavla och griffel till skolgången. Samtidigt tittade man på alla de vackra bokmärken som fanns att köpa. Visst måste man inköpa en ängel eller en rosenbukett, i bokmärkesväg, att ge till de bästa vännerna. Det blev ofta ett långt väljande men expediten var alltid tålmodig. Så blev man äldre och fick börja skriva med bläck. Det fanns stort urval av bläckflaskor i olika färger och givetvis mängder av olika stålpenor!

Många barn blev Herman Andersson trogna sedan de vuxit upp. Där fanns så mycket frestande att välja på i pappersavdelningen. Då en middag skulle gå av stapeln måste inbjudningskort och papperskort inköpas och ularvet var stort. Herrar kom in i butiken som valde ut ett fotografialbum till sin frus födelsedag. Och så var det givetvis del allra viktigaste — böckerna som man drömde om, och önskade sig och kanske fick som julkapp!

Ären gick och eftersom försäljningen ökat kunde bokhandeln flytta in i den större loka-

Hildur Andersson

len efter Söderströms manufakturaffär. I den första, ursprungliga lokalen blev Rahléns pålsvaruaffär hyresgäst. Många äldre karlstadsbor minns säkert "Rahléns" och dess innehavare

● Den stora kärleken

Så kom den stora kärleken in i bokhandlaren Herman Anderssons liv! Hos Ekelöf och Svenson hade en älsklig och intelligent ung dam fått plats som expedit. Hennes namn var Hildur Jonson och hon var bördig från Västerrik.

Fröken Jonson blev uppvaktad av den stilige bokhandlaren, de förlovade sig och bröllopet ständade i Västerrik år

1899. Det blev ett mycket lyckligt äktenskap och det första hemmet var i "Sockerlottet". Sedermera flyttade de över till huset "Klara 15" på Malm-torgsgatan. I äktenskapet föddes sex barn och deras namn är: Svea, Nils, Inga, Thyra, Sigurd och Sven. Det var en trivsamt och gästfri familj och med en livlig barnskara! Fru Hildur Andersson var en utmärkt husmor och en underbar mor.

Tyvärr gick bokhandlaren Herman Andersson ur tiden kort före jul år 1924. Det var ett hårt slag för familjen. Han hade varit en underbar make och far och "en flitig arbetare i Vår Herrs ortagård". Förutom sitt tränga arbete i bokhandeln lade han ned mycket arbete inom Fattigvårdsstyrelsen och var dess kassakontrollant.

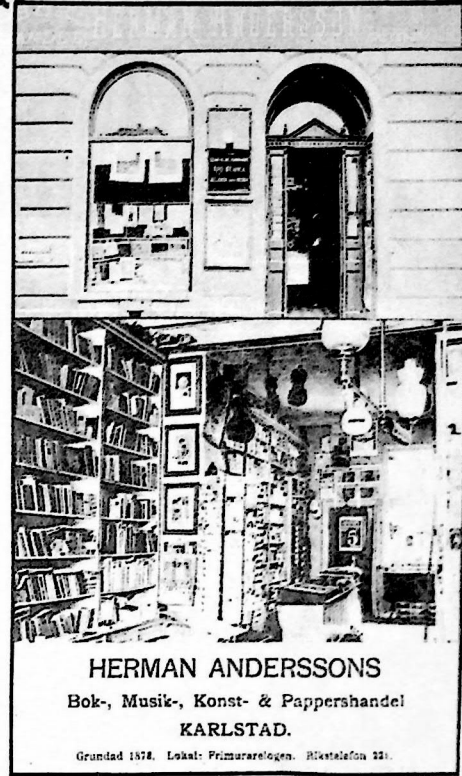
Herman Anderssons bokhandel har genom åren alltid haft belästa och duktiga expedit. De stannade länge på sin post och tänkte på företagets bästa. En av expediterna, som jag minns, var herr Axel Westberg. Han var bror till fröken Westberg som ägde Dahlns bokbinderi. En annan expedit i bokhandeln var herr Ejnar Person. Han slutade sin plats i Karlstad och blev ägare av en bokhandel i Kristinehamn. Herr Carl Josefson var anställd som "förste man" hos Herman Andersson under många år. Han flyttade till Östersund och blev egen företagare. Nu är bokhandlaren Josefson inte längre i livet, men hans bokhandel finns kvar i Östersund.

Redan året efter bokhandlaren H Anderssons bortgång började hans änka deltaga i affärsrörelsen. Hon tjänstgjorde som butikskassöriska och vann alla kunders hjärtan genom sin älsklighet. Barnen Andersson hade nu vuxit upp och sonen Sigurd lämnade studierna i Läroverket för att gå i i firman. Även sonen Sven började arbeta i bokhandeln och kom att odelat ägna sig åt pappersavdelningen för vilken han varit chef till helt nyligen.

● Bytte namn

På 1930-talet bytte de sex bokhandlarbarnen ut sitt namn Andersson mot namnet Hermanson. Det är ju en gammal vedertagen sed att bilda ett familjenamn där faderns förnamn ingår.

Den unge Sigurd Hermanson var, kan man säga som "klippt och skuren" för sitt värv som bokhandlare. Han var ordningssam och hade ett stort ekonomiskt sinne. Genom skicklighet inom yrket och med ett ovanligt korrekt uppträdande vann han fler och fler kunder. Allt eftersom tiden gick fick han familjeföretaget att formigen blomstra. Snart nog behövdes större utrymmen för Bokhandeln och det första steget till utvidgning var att övertaga Rahléns pålsvarufirmas lokal och förena den

HERMAN ANDERSSONS
Bok-, Musik-, Konst- & Pappershandel
KARLSTAD.
Grundad 1878. Lokal: Frimurarelogen. Årsta-tel. 221.

Reklam för den första bokhandeln.

med den övriga butiken. Senare har bokhandeln utvidgats inåt fastigheten. Den tidigare inkörsporten till Frimurarehuset, från V:a Torggatan, har avkortats och bokhandeln går i sin sträckning ända ner till Torells kappaffär.

Hjalmar Pettersons bokhandel sålts till Gumperts i Göteborg. Tyvärr lät de ta bort "gubben Gutenbergs" vita, stora relief ovanför balkongen. Boktryckarkonstens fader kunde onekligen ha fått vara kvar och hållit sitt vakande öga över staden! Efter en del olika "turer" i gamla H. J. Pettersons bokhandel så kom den dag då Herm. Andersson övertog Hjalmar Pettersons bokhandel. Det var en stor affär, men Sigurd Hermanson är ej rädd för expansion. Men så blev det bestämt att Hjalmar

Pettersons hörnhus skulle rivras under år 1978. Fastigheten revs i september och är nu försvunnen ur stadsbilden men ett nytt hus skall byggas.

● Tredje generationen

Nu har en tredje generation av bokhandlarenfamiljen vuxit upp. Det är Sigurd och Irma Hermansons tre söner Bo, Åke och Thomas. Av dessa tre söner är det enbart sonen Bo som ägnat sig åt bokhandeln i Karlstad. För två år sedan drog sig Sigurd Hermanson i viss mån tillbaka från det intensiva arbetet. Han låt sonen Bo bli verkställande direktör i bokhandelsföretaget. Men Sigurd Hermanson arbetar fortfarande flera timmar om dagen i sin kära bokhandel.

Kerstin Welin-Lindh

Klädda för kostymfest på Stadshotellet 1898. Hulda Beaff, Maria Grev, Hildur Jonson och Agnes Eriksson.